

ZAPRASZAMY DO

Muzeum Sztuki Cmentarnej

Oprowadzanie po Starym Cmentarzu Żydowskim.

Lekcja dla seniorów.

18 czerwca 2018 (poniedziałek) godz. 10:30

Spotkanie na przystanku tramwaju nr 15 godz. 9:25

(róg Żmigrodzkiej i Kamińskiego)

Cena biletu 5 zł (wstęp i przewodnik)

O Muzeum

Stary Cmentarz Żydowski od 1991 roku udostępniany jest zwiedzającym jako Muzeum Sztuki Cmentarnej. To jedyna na terenie Wrocławia zachowana nekropolia z przełomu XIX i XX wieku. To również oryginalny i niepowtarzalny zespół rzeźby nagrobnej i małej architektury, harmonijnie współistniejącej z właściwie utrzymaną i starannie pielęgnowaną zielenią. Wygląd nagrobków i grobowców uległ z biegiem lat stopniowym przemianom – od tradycyjnych, gęsto stawianych macew, aż po odważne w formie i monumentalne, rodzinne pomniki nagrobne. W tych ostatnich widać wpływy architektury niemal wszystkich okresów: od starożytności przez średniowiecze i secesję, aż do modernizmu. Bogata jest także zastosowana symbolika, zarówno świecka, jak i religijna.

Pierwszy pochówek na cmentarzu odbył się w 1856 roku, ostatni w 1942 roku. W tym czasie nekropolia była trzykrotnie powiększana. W 1975 roku została wpisana do rejestrów zabytków miasta, a od 1988 roku funkcjonuje w randze muzeum. Obecnie powierzchnia cmentarza to prawie 5 ha, na których znajduje się ok. 12 tys. nagrobków.

Stary Cmentarz Żydowski jest jednym z nielicznych zachowanych obecnie zabytków związanych z dziejami Gminy Żydowskiej we Wrocławiu, która z racji swojej pozycji i bogactwa miała ogromny wpływ na gospodarczo – kulturalny rozwój Wrocławia. Uporządkowany wygląd cmentarza oraz rozmach niektórych nagrobków są m.in. rezultatem haskali –zapoczątkowanego w Niemczech ruchu oświeceniowego domagającego się reform w duchu asymilacji. Na cmentarzu spoczywa wiele wybitnych postaci ówczesnego życia politycznego, naukowego i kulturalnego.

Stary Cmentarz Żydowski

W połowie wieku XIX stale rozrastającej się Gminie Żydowskiej przestał wystarczać cmentarz przy ulicy Gwarnej. Jak nagłą potrzebą była budowa nowej nekropoli najlepiej świadczą dane statystyczne: w 1825 roku Wrocław zamieszkiwało 4400 Żydów, ale już pięćdziesiąt lat później było ich prawie 18 tys., Dlatego w 1856 Gmina zdecydowała się kupić grunty we wsi Gabitz, przy obecnej ulicy Ślężnej. Jeszcze w tym samym roku, dokładnie 17 listopada odbył się pierwszy pogrzeb na nowej nekropoli, ziemię cmentarną pobłogosławił zaś rabin Abraham Geiger. W 1868 roku cmentarz znalazł się w granicach miasta. W późniejszych latach wchodził w skład kompleksu trzynastu okolicznych, nieistniejących już, nekropoli. Cmentarz był trzykrotnie powiększany, co znacznie wpłynęło na jego obecny wygląd, m.in. na znaczną ilość, monumentalnych grobowców, które stawiano tylko przy murach nekropoli. W 1912 roku przed wejściem na cmentarz stanęła nowa kaplica przedpogrzebowa oraz dom administracyjno – mieszkalny zarządu cmentarza (oba zrujnowane budynki rozebrano w lata 70. XX wieku). Podczas II wojny światowej pochówki należały do rzadkości, w 1942 roku odbył się ostatni pogrzeb na cmentarzu. Teren cmentarza wydzierżawiła pobliska firma ogrodnicza, a jej właściciel planował założenie w tym miejscu zieleńca. Jego plany zniweczyły ostatnie tygodnie II wojny światowej i oblężenie Twierdzy Wrocław. Cmentarz, leżący na południowej linii frontu, stał się terenem zaciętych walk o Wrocław. Z tego okresu pochodzą liczne ślady po pociskach na pomnikach. W latach powojennych zapomniany cmentarz szybko niszczał. Dopiero po wpisaniu nekropoli w 1975 roku do miejskiego rejestru zabytków, cmentarz został prawnie zabezpieczony. Wkrótce zaczęły się intensywne prace konserwatorskie na jego terenie. W 1988 roku nekropolia została udostępniona do zwiedzania jako Muzeum Architektury Cmentarnej, a od 1991 jako Muzeum Sztuki Cmentarnej. Obecnie jest jednym z oddziałów Muzeum Miejskiego Wrocławia. Obszar cmentarza to około 4, 6 ha, na który znajduje się ok. 12. tys nagrobków.

Wrocławski cmentarz znacznie różni się do wielu innych nekropoli żydowskich danej Europy, szczególnie z terenów wschodnich. Jego odmienny charakter jest m.in. rezultatem haskali, zapoczątkowanego w Niemczech ruchu oświeceniowego domagającego się reform w duchu asymilacji. W mocno zeuropeizowanym dziewiętnastowiecznym Wrocławiu ruch ten propagował odrodzenie społeczności żydowskiej przez rozwój kultury, reformę szkolnictwa i zbliżenie z narodem niemieckim. Stąd na wielu grobach pojawiają się napisy po niemiecku oraz świeckie symbole. Większość obiektów cmentarza powstała w drugiej połowie XIX wieku, kiedy powszechnie panowała moda na naśladownictwo w sztuce. Przykładem są pomniki stylizowane na niemal wszystkie wcześniejsze style architektoniczne od starożytności aż po klasycyzm. Późniejsze nagrobki reprezentują również secesję czy modernizm. Na wygląd Starego Cmentarza Żydowskiego przy ulicy Ślężnej wpływ miała także zamożność i pozycja społeczna członków lokalnej Gminy Żydowskiej. Fundując swoje rodzinne groby sięgali oni po monumentalne formy, drogie i wyszukane materiały. Wiele nagrobków bogatszych członków gminy projektowali znani artyści, tworząc prawdziwe dzieła sztuki.